

CAPITOLUL II

GHIBU – O FAMILIE PENTRU PANTEONUL ROMÂNILOR

Moto: Un neam trăiește prin devotamentul dezinteresat al celor care-l alcătuiesc. La români întotdeauna s-au găsit oameni care și-au jertfit pentru neam averea, timpul și chiar viața, deoarece așa au înțeles ei rostul de a fi român. Istoria noastră cunoaște multe familii ilustre, care – generație după generație – și-au făcut din slujirea țării un crez. Între acestea un loc aparte l-a ocupat familia Ghibu: tatăl, Onisifor, și fiul, Octavian. De obicei alături de un stejar ori nu crește nimic, ori se înalță un alt stejar pe potriva celui dintâi. Octavian Ghibu a vrut și a reușit să fie la înălțimea tatălui său Onisifor Ghibu, mare cărturar și întregitor de țară... („Țara“, publicație a Frontului Popular Creștin Democrat, aprilie 1996)

A. Patronul spiritual al Bibliotecii Publice „Onisifor Ghibu“ – un revoluționar ardelean-basarabeian

1) Originea, familia, educația

Destinul și personalitatea profesorului Onisifor Ghibu sunt conjugate și integral întrupate în ideea de românism, idee care, în accepția cărturarului ardelean, se identifică cu zbuciumata, tragică și glorioasă istorie a întregului neam românesc. Onisifor Ghibu s-a născut la 31 mai 1883, din părinți țărani, în satul Săliște, de lângă Sibiu, în Transilvania, care pe atunci făcea parte din Imperiul Austro-Ungar. Cu privire la Săliștea Sibiului, O. Ghibu a reținut, cu legitimă mândrie, aprecierile unor vizitatori celebri ai acestei veritabile „Mecca a românismului“. Ghibu însuși s-a destăinuit într-un rând că: „Datoresc satului meu natal tot ce este solid în ființa mea fizică și intelectuală“¹.

¹ Dr. Gheorghe Buzatu, *O „provocare“ a lui Onisifor Ghibu: chemare la judecata istoriei*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei*, Studii și eseuri prezentate cu prilejul Zilelor Ghibu, Chișinău, 1992-1995, Ediție îngrijită de Dumitru Preda, Editura Fiat Lux, Departamentul Informațiilor Publice al Guvernului României, București, 1995, p. 239.

Locuitorii din Săliștea Sibiului, încă din secolul al XVIII-lea, s-au manifestat ca aprigi luptători împotriva tentativei regimului austriac de a-i „uni“ pe românii transilvăneni cu Biserica catolică, printre rebeli aflându-se chiar răstrăbunicul lui după mamă, „vătaful Dumitru Șteflea“, care fusese aruncat în temnița de la Turnu Roșu, unde, după patru ani de detenție, a și murit, „pecetluind și în chipul acesta atașamentul său față de neam și față de legea strămoșească“¹. De altfel, sălișteanului Ghibu îi plăcea să se considere „revoluționar și prin ereditate“². Ținând cont de devotamentul dovedit pe parcursul întregii sale vieți față de marile idealuri ale poporului, prin curajul și temeritatea cu care se avânta în luptă pentru apărarea și promovarea lor, Onisifor Ghibu ar putea fi considerat pe bună dreptate un revoluționar înnăscut, dacă vocabula și-ar păstra neîntinată aura sa din dicționare, fără ca semnificația să-i fi fost profanată de acțiunile și faptele imorale ale aventurierilor bolșevici care și-au însușit acest nume³.

Ca fiu al Ardealului – această vatră sau leagăn al românismului – Onisifor Ghibu a asimilat în chip organic tradițiile și visul de libertate și unitate națională, atât de caracteristice acestei părți de românitățe, aflate secole în șir sub călcâiul asupririlor străine. De aceea, apare cât se poate de firesc faptul că anume ardelenii au fost printre primii și cei mai săritori la nevoie dintre frații de sânge care le-au venit întru ajutor basarabenilor, înstrăinați și ei, în momente de grea cumpănă și în condiții decisive ale istoriei⁴.

Cum a devenit Basarabia în viața viitorului mare cărturar clujean a doua, după Ardeal, baștină a sa? Este de presupus că de la oierii satului său natal Săliște, situat la loc de frunte în salba așezărilor Mărginimii Sibiului, a auzit copilul Onisifor Ghibu despre românii răspândiți dincolo de Nistru, până în Crâm (Crimeea), unde i-au întâlnit răzbătăreții săi consăteni în perioadele de transhumanță. La rândul lor, ciobanii din Ardeal, inclusiv cei din Săliștea natală, au afirmat și au răspândit, pe parcursul anilor, frumusețea verbului matern și a sufletului ardelean, cuprinzând în raza lor de influență spațiul dintre Prut și Nistru, dar și Ucraina de Sud, Crimeea, Caucazul. După cum a spus-o în repetate rânduri, Onisifor Ghibu se mândrea de „obârșia“ sa parțial

¹ Onisifor Ghibu, *Chemare la judecata istoriei*, vol. I, Editura Albatros, București, 1992, p. 169.

² *Ibidem*, p. 170.

³ Prof. univ. dr. Nicolae Mățaș, *Onisifor Ghibu – adept al politonimelor „popor moldovenesc“, „limbă moldovenească“?*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei*, p. 197.

⁴ Academician Haralambie Corbu, *Despre Onisifor Ghibu și „Astra“ basarabeiană*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei...*, p. 15.

basarabeană. În Basarabia, din părinți ardeleni transhumanți, s-a născut bunica după tată Zosima Pușchilă; tot aici (în județul Cahul) se născuse vărul său Ioan N. Roman, mai târziu, cunoscut luptător dobrogean¹; un alt văr al cărturarului, Dumitru Ghibu, își doarme somnul de veci în cimitirul din orașul Chișinău; tot un văr al lui, D. Dădărlat, trăia în Crimeea, iar o nepoată de soră – în Caucaz. Toate aceste fapte, împreună cu altele, explică de ce, în martie 1917, O. Ghibu va lua decizia: „Basarabia pentru familia mea nu este o țară străină, ea ne este oarecum a doua patrie. Cum pe cea dintâi – Transilvania – deocamdată am pierdut-o, intră acum pe primul plan cea de-a doua. Voi merge acolo, deci, ca un fiu al ei, așa cum i-au fost bunica mea și celelalte rudenii – și spre a-i cere nu pur și simplu ocrotire pentru aceste vremuri de bejenie, ci pentru a-mi relua acolo activitatea națională pe care nu o mai pot desfășura în Transilvania...”².

Micuțul Onisifor Ghibu a urmat cursurile școlii primare în localitatea natală Săliște. A efectuat primele 6 clase de liceu la Sibiu, terminând cursurile școlii medii la Brașov, în anul 1902. Studiile universitare le face la Universitatea din București (1905-1906), ca discipol al lui Nicolae Iorga, Dimitrie Onciul, Ioan Bogdan și Ioan Bianu, fiind profund marcat de atmosfera școlii pozitivist-critice promovată de revista „Convorbiri Literare”. Debutul științific și l-a făcut ca istoric al culturii în 1905, cu prima sa lucrare publicată în volum *Limba nouălor cărți bisericești*, o paralelă între vechea și noua cultură românească, în care, mai întâi, scoate în relief rolul *Noului Testament de la Bălgrad* (1648) și al *Bibliei de la București* (1688), care „au pus temelia adevărată și nestrămutată a limbii literare românești”; subliniază aici contribuțiile inegalabile pe care le-au adus culturii românești mai noi reprezentanții Școlii Ardelene, urmați de o serie de cărturari, în frunte cu Andrei Șaguna, Titu Maiorescu ș.a. Lucrarea este, totodată, o analiză istorico-filologică critică asupra tendințelor de modernizare artificială a lexicului publicațiilor bisericești editate de Sinodul Bisericii Ortodoxe din București în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, atrăgând atenția asupra pericolului unei astfel de inovații, ce „amenință însăși unitatea neamului, care se bazează pe unitatea limbei”³.

¹ Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții. Anii mei de învățătură*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 33.

² Idem, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918) Amintiri*, Chișinău, 1992, p. 62.

³ O. Ghibu, *Limba nouălor cărți bisericești*, Sibiu, 1905, p. 6, 10.

2) Activitatea științifică axată pe problematica luptei naționale

Începând din anul 1907, Onisifor Ghibu și-a axat activitatea științifică pe problematica luptei naționale, ca răspuns la ofensiva guvernului ungar de maghiarizare forțată a școlilor românești confesionale din Transilvania, prin legea dată, în același an, de contele Apponyi Albert. Campania publicistică dusă de O. Ghibu într-o serie de ziare și periodice din Transilvania, România și Bucovina a creat un climat favorabil intensificării conștiinței istorice și luptei pentru drepturile naționale ale românilor din monarhia austro-ungară. Școala, biserica, publicistica și celelalte instituții culturale românești aflate sub stăpânirea austro-ungară au constituit, până la sfârșitul primului război mondial, dominante ale preocupărilor sale istoriografice, continuate pe alt plan, cu aceeași asiduitate și după 1918. Aceste domenii au fost ilustrate printr-un impresionant număr de lucrări¹.

O. Ghibu și-a desăvârșit studiile pedagogice la universitățile din Budapesta, Strasbourg, Heidelberg, München, Viena și Jena (1908-1909), unde a avut șansa de a-și lărgi informațiile și viziunea asupra istoriei, prin contactul nemijlocit cu savanți de renume din acest domeniu și cu operele lor. În perioada studenției la Budapesta, București și Jena, O. Ghibu a avut colegi din toate zonele locuite de români asupriți: bucovineni, basarabeni, dobrogeni, macedoneni, timoceni ș.a., cu care a intrat în strânse relații.

În anul 1909, la Universitatea din Jena și-a susținut doctoratul în filosofie, pedagogie și istorie universală, cu teza *Der moderne Utraquismus oder die Zweisprachigkeit in der Volksschule (Utracvismul modern sau bilingvismul în școala populară)*. Așa cum arăta Octavian O. Ghibu, într-un interviu dat în anul 1991 unei publicații din Republica Moldova, „Această lucrare este și astăzi de o ardentă actualitate pretutindeni, unde o autoritate de altă limbă, decât aceea a poporului, vrea să impună cu forța, în grădinițele de copii și în școala elementară, limba statului, nu limba maternă a elevilor. Este o carte, care ar trebui tipărită și difuzată în Republica Moldova în tiraj de masă, pentru ca fiecare educator, pedagog, profesor, organizator de școală și om politic s-o poată avea în biblioteca sa, pentru a o putea consulta și reciti periodic, în vederea înarmării lui teoretice în problemele bilingvismului, atât de actuale la dvs.“²

¹ Prof. univ. dr. Vasile Curticăpeanu, *Locul lui Onisifor Ghibu în istoriografia românească*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei*, p. 32 și urm.

² *Restituiri «Vremuri când fierb lucrurile noastre naționale»*, interviu cu Octavian O. Ghibu, interlocutor Vladimir Chiriac, în „Basarabia“, nr. 2, 1991; *Gânduri despre Basarabia*, Texte selectate și îngrijite de Valentina Roșca, Fundația Culturală Onisifor și Octavian Ghibu, Editura Uniunii Scriitorilor, Chișinău, 1997, p. 79.

Cu o asemenea pregătire, în decembrie 1909, Onisifor Ghibu se reîntorcea acasă, dornic să-și pună cunoștințele și pasiunea creatoare în slujba neamului său. Încă din timpul studiilor universitare de la Strasbourg el depășise cadrele strict științifice ale pedagogiei, îmbrățișând-o „din punct de vedere politic concret”¹. În spiritul unei asemenea viziuni, el publica în revista lui N. Iorga, „Neamul Românesc” studiile *Chestiunea polonă* și *Chestiunea alsaciană*, iar în „Revista generală a învățământului” studiul mai amplu *O călătorie în Alsacia și Lorena. Țara și școlile ei*, în care prezenta observații făcute asupra unor situații școlare comparabile cu configurația socio-politică în care funcționau școlile românești din Transilvania².

La reîntoarcerea în țară, O. Ghibu era deja un spirit european prin pregătire, mentalitate, ierarhie de valori stabilită prin reflecție îndelungată și interes pentru problemele culturale ale timpului său. În anul 1910 a fost numit inspector al școlilor Arhiepiscopiei Ortodoxe a Transilvaniei (Sibiu), în 1912 secretar al secției școlare „ASTRA” și membru în comitetele redacționale ale revistelor „Luceafărul”, „Românul” și „Transilvania”. Prin funcțiile pe care le-a îndeplinit în domeniul învățământului, între 1910 și 1914, Onisifor Ghibu a condus și îndrumat efectiv școala românească din subordinea Arhiepiscopiei Ortodoxe a Transilvaniei, într-o perioadă în care ofensiva deznaționalizatoare era la apogeu.

O. Ghibu a urmărit cu tenacitate pilduitoare întărirea capacității educative a școlii românești din Transilvania, imprimând acestei acțiuni pecetea puternicei sale personalități. El a privit rolul școlii în perspectiva viitorului și a idealului național pentru care luptau românii și a considerat că rolul ei în devenirea noastră istorică și pentru afirmarea românilor ca popor creator în configurația culturală a Europei era de a fi „pepinieră de cultură națională”. În viziunea sa, școala are un rol constructiv care constă în cultivarea calităților specifice ale poporului roman pe fondul culturii general-umane care aparține întregii umanități ca suprema ei valoare.

Ca inspector al școlilor românești din Transilvania, O. Ghibu a cunoscut bine viața și activitatea dascălilor de dincolo de Carpați. Crescuți în împrejurări aspre, în strânsă legătură cu tradiția istorică, ei au fost depozitarii unui spirit militant veșnic treaz și conștient, au fost expresia cea mai autentică a geniului național. La toți marii educatori ardeleni Ghibu găsește trei idei, proprii – după opinia sa – spiritualității românești, din care ei s-au inspirat și

¹ O. Ghibu, *Pe baricadele vieții. Anii mei de învățătură*, p. 171.

² Cf. Prof. dr. Vasile Popeangă, *Funcțiile școlii transilvănene în viziunea lui Onisifor Ghibu*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei...*, p. 54

pentru care au luptat: religiozitate, naționalitate și umanism – toate perfect armonizate. În concepția marelui pedagog român, rolul educatorului nu se limitează la o activitate restrânsă între zidurile școlii, acesta se angajează în tumultul vieții națiunii, acționând și în plan social cu aceeași „voință neclintită și entuziasm inepuizabil”¹.

Onisifor Ghibu a luptat pentru a apăra funcția educativă a dascălilor ardeleni. În acest scop, în 1912, a propus să fie înaintat la Budapesta un memoriu cerând schimbarea legii școlare din 1907. La 10 februarie 1914 el prezenta Mitropoliei Ardealului argumentele pe care să se bazeze această cerere². Învățătorii transilvăneni i s-au asociat, ceea ce l-a determinat pe ministrul Instrucției Publice și Cultelor de la Budapesta, contele Zichy, să considere acțiunea inspectorului școlar de la Sibiu drept un act de ostilitate evidentă față de politica statului austro-ungar. Dar Ghibu și-a continuat lupta. La puțin timp după declanșarea Primului Război Mondial, în ziua de 1 septembrie 1914, avea să solicite Mitropoliei Ardealului să intervină la guvern pentru demobilizarea învățătorilor.

3) *Plecarea la București, refugiul în Moldova, primul contact cu Basarabia*

Aflat în luptă deschisă cu autoritățile guvernamentale, în toamna anului 1914, după izbucnirea Primului Război Mondial, Ghibu a trecut Carpații și s-a stabilit împreună cu familia la București, inițiind în țara liberă o campanie civică pentru eliberarea Transilvaniei. Aici a fondat „Tribuna”, împreună cu C. Bucșan și Gh. Popp, devenind membru al redacțiilor „Revistei generale a învățământului”, al „Buletinului Casei Școalelor” și al „Gazetei Ostașilor”.

Pentru intensă activitate publicistică, desfășurată în favoarea intrării României în război alături de Antanta, în vederea eliberării Transilvaniei, O. Ghibu este condamnat la moarte, în contumacie, de către un Tribunal Militar din Cluj, împreună cu un grup de oameni de cultură, din care au făcut parte și Octavian Goga, Octavian Tăslăoanu, Avram Imbroane.

În toamna anului 1916, evoluția nefavorabilă a războiului îl silește pe Onisifor Ghibu să se refugieze în Moldova. Pentru prima dată el calcă în Basarabia la 7 decembrie 1916, când ajunge la Chișinău, unde stă timp de

¹ Prof. univ. dr. Ion Gh. Stanciu, *Concepția lui Onisifor Ghibu despre personalitatea educatorului*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei...*, p. 46-47.

² Prof. dr. Vasile Popeangă, *loc. cit.*, p. 61.

două zile, aflându-se în drum spre Odesa, și alte două zile la întoarcerea din Odesa (19-20 decembrie 1916). Cel mai probabil, atunci ia și hotărârea de a reveni aici pentru un timp mai îndelungat, dându-și seama că două milioane de conaționali alcătuiau „această ramură părăsită și înapoiată a românismului [ce] trebuia ridicată la conștiința de sine și la conștiința unei misiuni mai înalte în lume”¹. La primul său contact cu realitățile basarabene, O. Ghibu nici nu se putea gândi la o rezolvare tranșantă a problemei teritoriilor locuite de românii dintre Prut și Nistru, ci doar, eventual, la o ameliorare a situației. „România se găsea, în decembrie 1916, într-o astfel de stare jalnică încât nimeni n-ar fi putut ajunge, în mod normal, la gândul că ar putea încorpora la sânul ei Basarabia, care era parte integrantă a uriașului imperiu rusesc socotit invincibil”². „Indiferent de faptul că România nu formulase, în preajma și în cursul războiului mondial, pretențiuni teritoriale cu privire la Basarabia – și oricine putea înțelege pentru ce ea n-a putut formula astfel de pretenții –, pentru mine – arăta Onisifor Ghibu – devenise o dogmă convingerea că românii din Basarabia, care nu sunt nici ruși, nici măcar «moldoveni», ci români de sânge, trebuie să devină acum, drept consecință a revoluției, români de suflet și de ideal; altfel vor rămâne condamnați pentru totdeauna la rolul de simpli iloți, netrebnci prin ignoranța lor, și pentru neamul românesc, și pentru împărăția rusească”³.

Cu prilejul acestei scurte deplasări în Basarabia, O. Ghibu și-a format convingerea că „sistemul dominant rusesc nu era tocmai așa de defavorabil unei afirmări naționale, cum știam noi, românii de dincoace de Prut. Se putea lucra acolo mult și bine, și dacă nu s-a lucrat, nu rușii erau de vină în prima linie, ci, pe de o parte, înșiși românii din Basarabia – care erau sau prea numai «moldoveni» fără inițiativă, sau rusificați prin cultură, pe de alta, românii din celelalte provincii, care nu s-au interesat efectiv mai nici o dată de frații lor de peste Prut. Cu atât mai mult acum, în toiul revoluției, posibilitatea de a croi o altă soartă pe seama românismului basarabean și de a da, prin aceasta, un nou suport întregii politici a neamului, mi se păru un lucru cu totul elementar, cu toate că lozincile revoluției rusești nu păreau a fi de natură pronunțat

¹ Octavian O. Ghibu, *Prefață la Onisifor Ghibu, Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918) Amintiri*, Chișinău, 1992, p. 39.

² Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918) Amintiri*, p. 40; Dr. Marian Radu, *Renașterea națională prin educație. Activitatea lui Onisifor Ghibu în rândul cadrelor didactice din Basarabia în perioada 1917-1918*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei...*, p. 139.

³ *Ibidem*.

națională, ci erau considerate ca fiind de natură eminentă socială. De la Vladivostok și până la Ungheni, flutura doar steagul roșu al revendicărilor sociale extremiste...“¹

4) *Pe termen lung în Basarabia*

În atari condiții, el revine și se aruncă în vârtoarea revoluției la 12 martie 1917, când trece din nou în Basarabia, de această dată împreună cu întreaga familie (avea trei copii mici – cel mai mare, Octavian, având cu ceva peste patru ani). Împrejurările în care Onisifor Ghibu ajungea la Chișinău au fost absolut conjuncturale și, examinate ulterior, din perspectiva succesiunii evenimentelor, ele țin de acele „momente astrale“ ale istoriei care „nu pot fi explicate prin documente sau analize savante”².

În cele trei luni care au trecut între primul contact și data sosirii pe termen lung în Basarabia, unde „spiritualitatea națională abia mai pâlpâia, afundată fără speranță într-o realitate cotidiană ce acționa lent, dar sigur pentru distrugerea ei definitivă, Onisifor Ghibu a meditat profund asupra acestor stări de fapt întristătoare și descurajante”³. L-a ajutat să diagnosticheze cu precizie situația și să acționeze în consecință experiența dobândită în confruntarea dură cu politica ungurească de asimilare forțată a românilor din Ardeal, al cărei ultim asalt disperat, reprezentat de faimoasa „lege Appónyi” privitoare la învățământ, l-a contracarat în mod strălucit printr-o activitate organizatorică și printr-o competență organizatorică exemplare. Cărturarul ardelean și-a dat seama că, în timp ce în Transilvania avea loc o adevărată „renaștere a sufletului național, prin istorie, prin limbă, prin conștiința originii romane a poporului român, a continuității lui în Dacia și a drepturilor lui imprescriptibile pe plaiurile acestea“, într-o epocă în care pe orizontul vieții ardeleni apărea o pleiadă întreagă de luptători pentru naționalitate precum corifeii școlii ardeleni – Samuil Micu Clain, Gheorghe Șincai, Petru Maior ș.a. –, în Moldova totul se reducea la „cultura religioasă cu orientări tot mai întinse spre Rusia”⁴. Într-un asemenea context, pe Ghibu nu-l mai miră apariția

¹ *Ibidem*, p. 41.

² Dr. Marian Radu, *loc. cit.*, p. 139.

³ *Ibidem*.

⁴ Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, Îngijirea ediției, cuvânt introductiv, note, indice de nume și bibliografie de Dr. Marian Radu, Editura Semne, București, 1997, p. 16-17.

călugărului rus Paisie drept cel mai mare îndrumător al vieții spirituale din Moldova.

Pe de altă parte, Onisifor Ghibu a înțeles că, în ansamblul ei, chestiunea Basarabiei nu era doar o problemă de litigiu perpetuu româno-rus, asemănătoare celei franco-germane din Alsacia-Lorena, italo-austriece din Tirolul de Sud etc. Sau numai o problemă specială a națiunii române. El considera, pe bună dreptate, că „problema Basarabiei constituie un capitol organic din străduințele bimilenare ale ginteii latine de a se menține la porțile Orientului zbuțuit de o mentalitate aparte. În evoluția ei istorică, problema Basarabiei a împărtășit pe deplin soarta ramurei orientale a Latinității strivite aproape cu totul de angrenajul marilor forțe politice ale slavismului, ale germanismului și ale turanismului. Dar, când după un examen de aproape două mii de ani, această ramură răzlețită de la trunchiul ei, a dovedit lumii nu numai că merită să trăiască, dar că în interesul chiar al păcii Europei, trebuie să trăiască, uzând de întreaga libertate a desfășurării forțelor ei, grava problemă a Basarabiei a intrat, prin însăși firea lucrurilor, în faza ei de definitivă rezolvare”¹. În baza experienței dobândite încă din Ardeal, în ceea ce privește diagnosticarea exactă a procesualităților dintr-o comunitate românească, O. Ghibu a fost în măsură să identifice, încă din decembrie 1916, fisurile, inconsistențele sistemului dominant rusesc impus populației românești din Basarabia. Cei peste o sută de ani de dominație rusească în această provincie românească afectaseră în primul rând comportamentul și ideologia păturilor superioare ale societății basarabene (conducătorii politici, atâția câți erau, unii proprietari de pământ și unii negustori, o bună parte din preoții bisericii ortodoxe basarabene), dar nu pătrunseseră adânc în sufletul oamenilor simpli, mai ales din cauza diferenței cu care erau tratați atât de administrația țaristă, cât și de propriii conducători. Foarte încrezătoare în atotputernicia dominației sale, administrația țaristă „tolera” prin... ignorare forme primare de viață culturală și spirituală ale obștilor sătești, unde preoții simpli de țară și învățătorii inimoși îndemneau țărani să nu uite limba și obiceiurile neamului. Rămânea numai ca aceste „focare” ale românismului latent să fie readuse la viață și puse în conexiune². Aceasta a fost misiunea de bază pe care și-a asumat-o O. Ghibu în Basarabia.

La începutul anului 1917, în această parte de lume, evenimentele social-politice și militare, care se consumau totuși la mari distanțe geografice, aveau să creeze premisele unor schimbări fundamentale în situația Basarabiei.

¹ *Ibidem*, p. 5-6.

² Dr. Marian Radu, *loc. cit.*, p. 140.

Acestea au fost marcate de începutul revoluției ruse prin prăbușirea țarismului, evoluția operațiunilor militare în partea finală a Primului Război Mondial, situația dramatică a României în fața ofensivei Puterilor Centrale.

La sosirea în Basarabia, în martie 1917, „Pentru întâia oară în viața mea – mărturisese Onisifor Ghibu –, am simțit în acele clipe, puternic, în sufletul meu unitatea totală a neamului românesc, care nu poate fi îngrădită de stipulațiile formulate de politicieni și de diplomați în tratatele de război, și nu mai putea fi redusă nici la întinderea din «Doina» lui Eminescu, de la Nistru pân’la Tisa, și trecea, năvalnic, chiar dincolo”¹. Ghibu era surprins și de urmările nefaste ale regimului crunt de rusificare și înstrăinare a basarabenilor și transnistrenilor de neamul românesc. Cel mai crunt lovite erau cultura și limba națională, conștiința de neam, credința. Scopul pe care și l-a propus încă de la început O. Ghibu a fost acela de a stopa procesul artificial de înstrăinare a românilor de la etosul lor și redeșteptarea națională prin emancipare de sub povara ignoranței și a deznaționalizării exercitate de țarism, dar și de sub influența lozincilor revoluționare ce invadaseră Imperiul Rus, „nepotrivite sufletului poporului român“, după cum nota cu îndreptățire profesorul ardelean. Forma practică de exprimare juridică și politică a acestui scop a cunoscut în procesul elaborării de marele dascăl transilvănean o rapidă evoluție, ajungând în câteva luni de la autonomia spirituală, care să individualizeze realitățile basarabene în cuprinsul unui viitor stat rus, care se părea întemeiat pe principii mai democratice decât imperiul țarist, la ideea „alipirii Basarabiei la triumphiul românesc”². Deși își dădea seama de efectele dezastruoase pe care un secol și ceva de stăpânire rusească le produsese pentru românismul dintre Prut și Nistru, dându-i tente de manifestare nespecifice, precum imobilismul, misticismul, fatalismul, suspiciunea și lipsa spiritului practic, Onisifor Ghibu, în spiritul înaintașilor Școlii Ardelene, a crezut cu tărie în imensele resurse ale sufletului unui popor, care pot determina schimbări și evoluții de neexplicat, „adevărate minuni“. „Învierea popoarelor poate să se prezinte uneori ca un act spontan elementar, pe care nimic să nu mai fie în stare a-l împiedica [...], eu credeam în posibilitatea minunilor și, drept urmare, m-am aruncat cu toată credința mea fanatică în valurile incalculabile ale evenimentelor, neprecupețind nimic. Nu m-am socotit nici o clipă străin sau oaspete în Basarabia și nu mi-am impus nici o rezervă și nici o precauțiune mai mare decât de obicei”³.

¹ Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918) Amintiri*, p. 39.

² *Ibidem*, p. 40; Dr. Marian Radu, *loc. cit.*, p. 140.

³ *Ibidem*.

5) În lupta pentru trezirea conștiinței naționale

Încă de la început, O. Ghibu s-a încadrat în lupta destinată trezirii conștiinței naționale adormite a populației băștinașe majoritare moldovenești, contribuind la opera de naționalizare a învățământului și la introducerea alfabetului latin în școală și administrație. În această direcție el a acționat în strânsă unire cu patrioții basarabeni Pantelimon Halippa, Ioan Pelivan, Vasile Stroescu, Vladimir și Dimitrie Bogos, Grigore Cazacliu, N.N. Alexandri, Simeon Murafa, Elena Alistar și mulți alții. În Basarabia, O. Ghibu nu a fost trimis sau impus de nimeni, ci a plecat din proprie inițiativă, atras de posibilitățile pe care le-a întrevăzut, de a activa pentru cauza națională a poporului român. Iată ce-i scria el, de la Odesa, la 24 martie 1917, prietenului său Pompiliu Nistor, aflat pe atunci în lagărul de prizonieri de la Darnița (Kiev): „Sunt de câteva zile la Odesa, de unde plec mâine la Chișinău, unde m-am stabilit de vreo două săptămâni cu familia. Aici se începe o mare acțiune moldovenească, în ale cărei sorti de izbândă am multă nădejde. Eu m-am legat de această acțiune cu toate puterile mele și m-am gândit că ar trebui să faci și tu tot posibilul ca să te rupi de acolo și să vii la Chișinău, pentru a lucra împreună la «Cuvântul moldovenesc» și afară de el. Sunt vremuri mari acestea pentru toate ramurile neamului nostru și fiecare din noi are datoria să-l servească acolo unde e mai mare nevoia și unde munca lui poate să dea maximul de rezultate. Printr-o norocoasă fatalitate a lucrurilor s-a ajuns ca astăzi să putem servi această ramură de aici, o ramură sănătoasă, dar cu totul neglijată până acum.”¹

Analiza memoriilor lui Onisifor Ghibu cu privire la activitatea sa în cei doi ani de zbucium în Basarabia revoluționară relevă faptul că strategul și tacticianul deșteptării naționale a românilor basarabeni, (parțial – și transnistreni) deznaționalizați și rusificați, a fost nevoit să recurgă la diverse stratageme, la unele luări de atitudine și decizii de moment, ca să nu mai vorbim de vocabularul folosit, venind uneori în contradicție aparentă cu propriile convingeri și cu obiectivul urmărit, de la realizarea căruia nu s-a abătut, însă, niciodată. Atunci când împrejurările i-au impus acest lucru, el a făcut uz și de tactica pașilor mici și de cea a micilor compromisuri în numele salvării și promovării ideilor mari și înălțătoare. Conștient de faptul că, fiind cetățean străin, se află cvasi-permanent sub supravegherea organelor de stat ruse, el s-a străduit ca, în tot ceea ce întreprindea, să dea o minimă aparență

¹ Octavian O. Ghibu, *Prefață* la vol. Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918) Amintiri*, p. 10.

de legalitate. În al doilea rând, Ghibu se convinsese de gradul de confuzie existentă la nivelul conștiinței românilor și că, în cazul în care rușii le-ar permite să treacă la instruire, educație, confesiune în limba maternă, ei ar putea considera că vorbesc o altă limbă decât români. Aceasta cu atât mai mult cu cât, încă din timpul Moldovei medievale, în paralel cu termenii „limba română“, „a vorbi românește“, „pe românește“, se foloseau și expresiile „moldovenie“, „a vorbi moldoveneste“, „grai moldovenesc“, „limbă moldovenească“ (ultimele în schimb nu erau cunoscute și recunoscute ca termeni științifici pentru denumirea altei limbi decât româna în lumea științifică din afara țării Moldovei)¹. Ghibu nu a venit să-i românezeze pe moldoveni, cum adesea s-a afirmat în istoriografia sovietică, dar uneori și după formarea Republicii Moldova (1991), ci „s-a străduit numai să-i românească, adică să le amintească cine sunt, să-i redeștepte, să le trezească sentimentul național adormit sau pierdut, mai întâi pe acela de moldovean get-beget și numai după aceea pe cel general românesc. Ghibu n-a venit la străini, ci la frații săi de sânge...“².

Din martie 1917 până în decembrie 1918, Onisifor Ghibu a desfășurat o bogată activitate în domenii esențiale ale vieții sociale basarabene precum: renașterea activității politice pe baza realităților concrete din Basarabia, organizarea pe baze naționale a educației și instrucției, editarea de publicații de largă informație sau de strictă specialitate, promovarea culturii românești și a personalităților ei autentice, reorientarea vieții spirituale a obștilor sătești, încurajarea afirmării elementului românesc în domeniul industriei și afacerilor etc.³

6) *Cursurile de „formare a formatorilor“ școlilor din Basarabia*

O atenție prioritară a acordat Onisifor Ghibu cadrelor didactice din școlile Basarabiei, lucru de înțeles dacă ținem seama de formațiunea sa de bază. În termenii pedagogiei moderne, el a inițiat în condiții deosebit de vitrege un proces de „formare a formatorilor“ – concept promovat în prezent de structurile din Consiliul Europei care se ocupă de integrarea europeană. La inițiativa marelui pedagog transilvănean, în aprilie 1917, a fost creată Asociația

¹ Prof. univ. dr. Nicolae Mățaș, *loc. cit.*, p. 201.

² *Ibidem.*

³ Dr. Marian Radu, *loc. cit.*, p. 141.

națională a învățătorilor basarabeni, care împreună cu Partidul Național Moldovenesc și „Societatea pentru cultura românilor din Basarabia“, în constituirea căroră s-a implicat profund, au fost elementele de organizare structurală, care au permis desfășurarea procesului de redeșteptare națională a românilor de peste Prut, ce a culminat cu actul de la 27 martie 1918, prin care s-a proclamat revenirea acestui străvechi pământ românesc la România. Asociația învățătorilor basarabeni „a constituit tocmai nucleul, laboratorul în care, sub coordonarea lui Onisifor Ghibu, cei aproape 500 de învățători și profesori, care funcționau în școlile românești din Basarabia, au parcurs, într-un timp incredibil de scurt, drumul anevoios de la starea de latență și abandon la acea efervescentă care conduce la fapte, la acțiune“¹. Pedagogul transilvănean știa din experiența anilor de luptă din Transilvania împotriva „legii Appónyi“ că, dacă va reuși să-i capteze pe dascălii satelor, va avea alături de el cel puțin încă 500 de discipoli, care vor crea în jurul lor noi adepți și vor îndruma obștea satelor spre regăsirea izvoarelor primare.

La început, cursurile de „formare a formatorilor“ nu au avut un parcurs prea ușor. Referindu-se la starea de spirit ce domnea la deschiderea cursurilor de pregătire ale învățătorilor, Onisifor Ghibu remarca faptul că, dintre cei 500 de participanți, foarte puțini erau „cei care să fi pornit la drum cu entuziasm și cu dragoste pentru cauza culturii poporului“². Atmosfera era pe alocuri chiar ostilă: „În prima săptămână, de fiecare dată când apăream la catedră, eram întâmpinat din fundul sălii, unde se grupaseră, într-o masă compactă, învățătorii ruși, cu mormăieli și proteste îmfundate, care străbăteau în chip confuz până la urechile mele: Nu ne trebuie cursuri moldovenești; Aici nu-i România (cu accentul greu pe silaba a doua), aici e Rusia; Noi plecăm acasă și ne vedem de treburi și alte asemenea amenințări, care țineau minute întregi. Învățătorii moldoveni, în general, nu se asociau la aceste proteste, dar nici nu se simțeau îndemnați să se ridice împotriva lor“³. Dascălul ardelean a reușit să găsească registrul cel mai potrivit pentru depășirea situației și pentru a obține rezultatele scontate. Întâlnirile sale cu învățătorii din școlile Basarabiei nu erau simple prelegeri teoretice, prin care să se urmărească doar transmiterea unor informații în mod sistematizat. El viza latura educativă a demersului, adresându-se în primul rând străfundurilor sufletești ale auditoriului. „Nu căutam – arăta O. Ghibu – ca ei să învețe a cunoaște scriitorii români, cu

¹ *Ibidem.*

² Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918) Amintiri*, p. 243.

³ *Ibidem*, p. 245; Dr. Marian Radu, *loc. cit.*, p. 146.

toate operele lor, în vederea unui examen, pe care aveau să-l dea la sfârșit, ci urmăream să-i fac să simtă că există o limbă românească frumoasă, care este și a lor, că există o literatură românească în stare să exprime, ca oricare altă literatură cultă, ideile și sentimentele cele mai înalte și mai nobile, în forma cea mai aleasă și atrăgătoare, că există scriitori români mari, care se pot asemăna cu ai oricărui alt popor¹. Cu răbdare, tenacitate și măiestrie psihologică, Onisifor Ghibu a reușit să modeleze mai întâi sufletele învățătorilor pentru a obține acea stare de exaltare și entuziasm care să sfârșame straturile resemnării. La finalul unei prelegeri dedicate Școlii Ardelene, el are credința că „miracolul“ s-a produs. Avusese loc acel transfer inefabil, foarte greu de explicat în termeni științifici, prin care conștiința apartenenței la o anumită structură etnică declanșează energii nebănuite. Triumful marelui patriot și dascăl era sintetizat în reacția spontană a unuia dintre participanții la cursuri, care se adresa colegilor săi cu aceste cuvinte: „Fraților moldoveni! De atâtea săptămâni noi ascultăm aici, în limba mamă, cursuri despre neamul nostru românesc, despre bărbații mari ai lui, despre eroii și mucenicii lui, despre care acum auzim întâia oară. Sufletele noastre s-au umplut de mândrie, văzând câte lupte a purtat neamul românesc în trecut pentru libertate și pentru cultură. Noi vedem acum că Ardealul ne dă pilde mari, de care noi în istoria Rusiei niciodată n-am întâlnit. Klein, Șincai, Maior și Lazăr sunt pentru noi de-acum ca niște părinți².”

O asemenea stare sufletească a determinat obținerea unei eficiențe maxime a cursurilor pentru pregătirea învățătorilor basarabeni din vara și toamna anului 1917. În cadrul acestor cursuri desfășurate la Chișinău, Bălți și Soroca s-au predat intensiv și într-o concepție modernă pentru acea vreme lecțiile de literatură și limbă română, istoria românilor, folclorul și muzică corală românească. O atenție specială s-a acordat problemelor de metodică și didactică ale învățământului în limba maternă, limba română. Pedagogul transilvănean s-a străduit să determine într-o perioadă scurtă de timp o mutație profundă în gândirea învățătorilor basarabeni și punctul de plecare a fost teza sa favorită potrivit căreia școala este o expresie a procesualității sociale, iar slujitorii ei nu se pot limita la a practica o „pedagogie abstractă“, ci trebuie să se manifeste ca elemente active și conștiente ale întregului ansamblu al vieții sociale. Coordonatele fundamentale ale noii orientări a procesului educativ în școlile basarabene au fost: redescoperirea latinității ca matcă firească a

¹ *Ibidem*; Dr. Marian Radu, *loc. cit.*, p. 146.

² *Ibidem*, p. 247; Dr. Marian Radu, *loc. cit.*, p. 146-147.

dezvoltării individuale a românilor din Basarabia; crearea premiselor unei autentice renașteri culturale prin facilitarea accesului la cărți, publicații, opere artistice etc.; întemeierea procesului formativ, îndeosebi în ceea ce privește educația morală pe „idei și simțiri ale țărânimii”¹. O. Ghibu a acționat cu perseverență pentru a pune în practică aceste idei, reușind să învingă dificultăți ce păreau la un moment dat insurmontabile, cum a fost aducerea în Basarabia a unei tipografii cu litere latine cu ajutorul căreia s-au tipărit lucrările și publicațiile necesare desfășurării programului inițiat. Una dintre cele mai importante, „Abecedarul moldovenesc”, era tipărită în peste 100 000 de exemplare².

Din România, el a reușit să strângă manuale care au fost răspândite apoi în toate școlile basarabene, la începutul anului școlar 1917-1918: „am cumpărat pe banii proprii câteva mii de Abecedare, cărți de citire, istorii, geografii și aritmetici pentru școlile primare – golind toate librăriile din Iași și ducând peste Prut o pradă pe cât numai s-a putut de bogată, ceea ce a permis apoi cursurilor de învățatură să se desfășoare în condiții relativ satisfăcătoare”³. A elaborat și dezbătut cu cadrele didactice cuprinse în cursurile pregătitoare un plan de învățământ, conceput pe idei psihologice, pedagogice și didactice moderne, dar adaptat la condițiile materiale primare ale cvasi-majorității școlilor din Basarabia. Existența acestui plan de învățământ asigură unitate și coerență actului educativ pe tot cuprinsul teritoriului locuit de români între Prut și Nistru⁴. Anul școlar 1917-1918 a însemnat o resurrecție a spiritului neamului românesc în majoritatea localităților din Basarabia locuite de români. Căci flacăra aprinsă la Chișinău, Bălți și Soroca s-a răspândit în mai toate casele românilor de peste Prut. Pe bună dreptate, Onisifor Ghibu conchidea că „acele cursuri de limbă, de istorie, de literatură, de cântare și, mai presus de toate, de conștiință românească, au trezit Basarabia ca prin minune din letargie, fără discursuri, fără tirade, fără propagandă, fără agitatori și fără partizani, numai și numai prin contactul cu sufletul neamului și cu frații buni care îi reprezentau”⁵.

¹ Dr. Marian Radu, *loc. cit.*, p. 142-145.

² *Ibidem*, p. 145.

³ Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918) Amintiri*, p. 239.

⁴ Dr. Marian Radu, *loc. cit.*, p. 145.

⁵ Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918) Amintiri*, p. 41; Dr. Marian Radu, *loc. cit.*, p. 145.

7) „Școala Moldovenească“ – prima publicație românească
pe probleme de pedagogie din Basarabia

Tot lui Onisifor Ghibu îi datorăm editarea primei publicații românești specializate pentru problemele de pedagogie, psihologie, didactică și metodică din Basarabia. Revista pedagogică „Școala Moldovenească“, apărută la începutul lui iunie 1917, a fost de fapt singura publicație de profil care apărea în spațiul spiritual românesc în acea perioadă și care își propunea să dea învățătorilor „îndrumările trebuincioase în nouăle și fericitele împrejurări de viață, aduse de revoluția rusească“, să sprijine „ideile cele nouă de cultură democratică și națională“. În primele pagini ale publicației au fost inserate poeziile *Limba românească* de G. Sion, *Pe-al nostru steag e scris unire* de A. Bârseanu, *Graiul neamului* de George Coșbuc, *Limba noastră* de A. Mateevici, cât și schițe din istoria învățământului din Basarabia, informații la zi, apeluri, rezoluții și alte mărturii documentare despre diversele forme de organizare ale românilor basarabeni în vederea obținerii drepturilor pierdute prin ocuparea la 1812 a provinciei lor de către Rusia. De remarcat faptul că imnul tuturor românilor *Deșteaptă-te, române!* de Andrei Mureșanu a fost tipărit în paginile revistei de două ori, în nr. 1 – cu grafie chirilică, iar în fascicula cu nr. 2-4 – în grafie latină. Numerele acestei publicații reprezintă tulburătoare cronici ale renașterii spiritualității românești în Moldova de la est de Prut prin intermediul școlii naționale. În numerele 5 și 6 din 1917 ale acestei reviste s-au publicat două documente deosebit de importante pentru întreg cursul dezvoltării ulterioare a învățământului românesc din Basarabia. Este vorba de Instrucție și Program de învățământ pentru școlile cu două clase din Basarabia, pe care Ghibu însuși le-a considerat peste timp „pietre la temelie școlii moldovenești“¹.

8) „Ardealul“ și „România Nouă“ –
publicații promotoare ale unirii românilor într-un singur stat

Un alt periodic editat de Onisifor Ghibu la Chișinău a fost ziarul săptămânal „Ardealul“ („Transilvania“), a cărui apariție fusese anunțată încă pentru ziua de 1 iulie 1917, fiind așteptată îndeosebi de transilvănenii prizonieri de război la ruși, dar al cărui prim număr a văzut lumina tiparului abia la

¹ *Ibidem.*

1 octombrie 1917, întârzierea fiind cauzată de dificultățile procurării și transportării tipografiei românești de la Iași la Chișinău. Destinată la început „pentru românii transilvăneni aflați în Rusia“, gazeta săptămânală „Ardealul“ a devenit în scurt timp o publicație basarabeană cu tendințe general românești. Iar începând cu nr. 7 din 12 noiembrie 1917, periodicul avea specificat subtitlul „gazetă națională“. Demn de consemnat este și faptul că „Ardealul“ a fost unicul ziar cu caractere latine, ce a apărut pe parcursul anului 1917¹.

În contextul noilor realități politice, la 24 ianuarie 1918, când se aniversa Unirea Principatelor și era proclamată Republica Democratică Moldovenească, săptămânalul „Ardealul“ devine cotidianul cu denumirea „România Nouă“, având subtitlul „Organ de propagandă pentru unirea politică a tuturor românilor“, Onisifor Ghibu fiind primul militant pentru unirea tuturor românilor într-un singur stat. Ideologia cotidianului „România Nouă“ era ilustrată și de componența comitetului de conducere al ziarului, acesta fiind alcătuit din reprezentanții tuturor provinciilor locuite de români. Ultimul număr al acestei publicații va apare în ziua Marii Uniri de la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918.

Caracterul său de luptător pentru românismul de pretutindeni îl făcu iubit pe Onisifor Ghibu în toate casele românilor, oriunde ar fi fost ele înălțate. Concepute ca publicații promotoare ale idealului național, „Ardealul“ și „România Nouă“ au înregistrat o filă memorabilă în istoria luptei pentru înfăptuirea unității spirituale și politice a tuturor românilor. Activitatea societății culturale „Făclia“, desfășurarea primelor serbări naționale la Chișinău, deschiderea primei școli românești și inaugurarea primului cinematograf românesc în capitala Basarabiei, turneul Teatrului Dramatic din Iași și primele turnee la Chișinău ale lui George Enescu și Mihail Sadoveanu – iată doar o parte din evenimentele de referință ale vieții naționale în Basarabia anului 1918, ce și-au găsit o amplă reflectare în paginile ziarelor „Ardealul“ și „România Nouă“². Cele două publicații erau foarte căutate de românii răvășiți pe întinsurile fostului Imperiu Rus în urma tragicelor evenimente ale războiului mondial. Ele aveau audiență, însă, și în Basarabia, ca și în unitățile militare rusești, unde erau înrolați români basarabeni. Din registrul abonaților ziarului „Ardealul“ rezultă că el era citit în toate județele Basarabiei, cât și

¹ Cercetător științific principal Eugenia Istrati, *Unele considerații cu privire la valoarea documentară a periodicelor editate de Onisifor Ghibu în Basarabia*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei...*, p. 136.

² Vezi pe larg Cercetător științific principal Eugenia Istrati, *loc. cit.*, p. 134-138.

peste Nistru, inclusiv la Dubăsari și Tiraspol¹, nemaivorbind de faptul că se vindea în chioșcurile de ziare. Apariția „Ardealului” în inima Basarabiei, la Chișinău, a fost salutată cu căldură de cititorii săi, îndeosebi de românii aflați departe de Patrie. Semnificativă în acest sens este scrisoarea inserată într-unul din numerele săptămânalului, aparținând lui Ion Halippa, inspector școlar din Berdeansk, oraș de pe țărmul Mării Azov, unde fusese exilat de către regimul țarist pentru sentimentele sale naționale românești. „Cu multă plăcere – scria Ion Halippa – mă abonez la prima gazetă ce vede tiparul cu litere latine în mijlocul scumpei și iubitei mele patrii – Basarabia. [...] Trăiască spiritul român!”².

Pe lângă consistenta sa activitate publicistică, Onisifor Ghibu s-a implicat profund în demersurile întreprinse de confrății săi basarabeni la nivelul vieții publice, pentru redeșteptarea națională a românilor din această parte a Moldovei. Astfel, în Programul Partidului Național Moldovenesc, partid fondat împreună cu patrioții basarabeni din jurul săptămânalului „Cuvânt Moldovenesc”, O. Ghibu a privit „elementul moldovenesc de peste Nistru ca o entitate inseparabilă de cel dintre Nistru și Prut”³. Primul alineat al programului exprima cu claritate ideea: „În fața stărilor nouă de viață politică în Rusia, prin căderea vechii stăpâniri și prin venirea unei stăpâniri democratice, care cheazășluiește slobozenia fiecărui om și a fiecărui neam din această țară, Partidul Național Moldovenesc, alcătuit acum, se simte dator a păși și el pe calea dobândirii drepturilor cetățenești și naționale pentru moldovenii din Basarabia și de dincolo de Nistru”. Iar ultimul punct, al 10-lea, prevedea următoarele: „Moldovenilor de dincolo de Nistru să se cheazășluiască aceleași drepturi naționale pe tărâm cultural, bisericesc, politic și economic, pe care le vor avea în Basarabia locuitorii de alt neam”⁴.

După Unirea Basarabiei, din martie 1918, Onisifor Ghibu și-a continuat activitatea de militant, la Chișinău, pentru unirea cu țara și a Bucovinei, și a Transilvaniei – visul de veacuri al românilor de pretutindeni, realizat la 1 decembrie 1918, la Alba-Iulia.

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), București, fond Onisifor Ghibu, 1836, dosar nr. 355, f. 70-92; Cercetător științific principal Eugenia Istrati, *loc. cit.*, p. 137.

² „Ardealul” („Transilvania”), nr. 6 din 5 noiembrie 1917; Cercetător științific principal Eugenia Istrati, *loc. cit.*, p. 137.

³ Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918) Amintiri*, p. 468.

⁴ Apud Dr. Nicolae Movileanu, *Moldovenii de peste Nistru în viața și opera lui Onisifor Ghibu*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei...*, p. 101.

9) *Secretar general al resortului instrucției
în Consiliul Dirigent al Transilvaniei*

Imediat după Marea Unire, Onisifor Ghibu a fost chemat înapoi în Transilvania, unde trebuiau rezolvate grelele probleme legate de noua stare de lucruri. Este numit secretar general al resortului de instrucție din Consiliul Dirigent, fiind ales și deputat în Marele Sfat al Transilvaniei. Între altele, el a organizat întregul sistem și întreaga rețea de școli, care, până atunci, – cu excepția unei rețele de școli primare confesionale românești – fuseseră ungurești. A fost o operă de mare importanță, pe care el a reușit să o rezolve în condiții neașteptat de bune, un mare număr de școli de stat de toate categoriile, precum și Universitatea din Cluj, reușind să-și înceapă cursurile, în românește, încă din toamna anului 1919. S-a păstrat, de asemenea, o rețea de școli cu predare în limbile naționalităților conlocuitoare. Devenit profesor de pedagogie al Universității din Cluj, el a acționat pentru organizarea ei pe baze românești. Pentru ridicarea prestigiului noii instituții de învățământ superior, intervine și reușește să-l aducă în țară pe marele savant Emil Racoviță, ajutându-l să înființeze la Cluj primul institut de speologie din lume. Tot acum, Onisifor Ghibu a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

Odată realizată Marea Unire, cărturarul luptător va arăta că procesul *de la Basarabia rusească la Basarabia românească* nu numai că nu se terminase prin momentul 1918, dar el de abia de aici încolo trebuia să înceapă. Într-o lucrare consacrată acestei teme, el scotea în relief cinci idei pe care ar fi trebuit să se bazeze directivele promovate în Basarabia după 1918: 1) „Ideologia orientală moștenită de la ruși trebuie înlocuită cu ideologia constructivă a Apusului, care stăpânește lumea fără întrerupere de mai bine de două milenii și jumătate, cu alte cuvinte Basarabia trebuie să facă astăzi ceea ce vechile Principate Române au făcut cu o sută de ani în urmă: să-și schimbe definitiv orientarea dinspre Răsărit spre Apus[...]”¹. Este cât se poate de clar că acest deziderat a rămas actual până în prezent. 2) „Ideea socială, pe care o mână de conducători cu educație și mentalitate rusească o agită de la Unire încoace, adeseori în forme violente, trebuie să fie înlocuită cu ideea națională integrală; în cadrele acesteia să se caute realizarea revendicărilor sociale

¹ Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, p. 118; Conf. univ. dr. Anatol Petrencu, *Onisifor Ghibu despre procesul trecerii de la Basarabia rusească la cea românească*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei...*, p.151.

juste [...]“¹. 3) „Realitățile sufletești și sociale ale Basarabiei trebuie temeinic cunoscute, în vederea păstrării și generalizării a ceea ce este bun în ele“. 4) „Stările din Basarabia trebuie adaptate cu tact și cu înțelegere la nevoile generale ale țării, – fără zguduiuri, fără jigniri și fără uzura zădarnică de timp și de energie de până acum“. 5) „Chestiunea Basarabiei trebuie așezată, peste tot, din nou în cadrele integrale românești din anii 1917-1918, din care a scos-o politicianismul care a remorcat-o exclusiv la interesele lui egoiste“². Ghibu pleda, astfel, pentru o activitate sistematică de conștientizare națională a maselor largi, ceea ce se poate realiza în primul rând prin școală, presă și alte mijloace.

Pe deplin conștient de această necesitate, după 1918, el nu a întrerupt legăturile cu Basarabia și cu foștii lui camarazi de luptă. „De acolo, din Clujul care fusese veacuri de-a rândul Golgota românismului, gândurile mele se îndreptau asiduu spre Basarabia. [...] În presa din Cluj, ca și în cea din București, de asemenea, în o serie întreagă de conferințe ținute în diferite orașe ardelen (Cluj, Oradea, Timișoara, Satu-Mare, Dej și Săliște), am abordat adeseori chestiuni basarabene, căutând să trezesc în mase cât mai largi nu numai interes pentru Basarabia, ci și sentimentul de solidaritate cât mai deplină cu ea“³.

El a adus, în fiecare an, tineri basarabeni la studii superioare la Cluj, ca bursieri; a scris, în periodice transilvănene despre fruntașii basarabeni și a condus examene de bacalaureat, în fiecare an, la licee din Basarabia. În vara anului 1923, profesorul clujean petrecea câteva săptămâni la Orhei și în unele localități ale județului cu același nume, în calitate de președinte al comisiei de examinare a absolvenților celor două licee din Orhei. La rugămintea lui Vasile Mahu, directorul unuia din licee, el ținea, în fața intelectualității locale, o conferință despre mitropolitul și cărturarul ardelean Andrei Șaguna, de la moartea căruia se împlineau, la sfârșitul lui iunie, 50 de ani. Un an mai târziu, în vara lui 1924, O. Ghibu revenea la Chișinău, ca președinte al comisiei de capacitate de pe lângă liceul nr. 2 din localitate. În acel an izbutea să adune în jurul revistei „Societatea de mâine“ din Cluj câțiva dintre mânuitorii de condei ai Basarabiei, ca N.N. Alexandri, Pantelimon Halippa, dr. Daniel Ciugureanu, Dimitrie Bogos, C. Popescu și T. Jireghie.

¹ *Ibidem*, p. 119; Conf. univ. dr. Anatol Petrencu, *loc. cit.*, p.151.

² *Ibidem*; Conf. univ. dr. Anatol Petrencu, *loc. cit.*, p.151.

³ Onisifor Ghibu, *Trei ani pe frontal basarabean*, Chișinău, 1927, p. 4.

10) *Comisar general al ASTREI basarabene*

Îngrijorat de influența, pe care începuse să o aibă propaganda subversivă de peste Nistru asupra unora din locuitorii minoritari, a intervenit, în calitate pe care o avea de președinte al Secției școlare a vestitei Asociații culturale transilvănene ASTRA, ca aceasta să-și extindă activitatea și în Basarabia, unde să fie aduși sub același acoperământ, toți fruntașii, care se răspândiseră în diferite partide politice rivale. ASTRA ardeleană desfășurase până atunci o prodigioasă activitate, fiind creată în 1861, la Sibiu, cu scopul de a apăra drepturile culturale și naționale ale românilor ardeleni aflați sub asuprirea Imperiului austro-ungar. Printre fondatorii asociației figurează nume din cele mai de seamă ale intelectualității ardelenice: Andrei Șaguna, Timotei Cipariu, Simion Bărnuțiu, Gavril Munteanu. În programul de acțiune al acestei asociații figurau probleme de stringentă actualitate: trecerea la alfabetul latin și, în consecință, apropierea de cultura popoarelor din Occident de aceeași origine cu românii; elaborarea principiilor ortografice, menite să stabilească o anumită rânduială în scrierea limbii literare; întocmirea unui amplu Dicționar al limbii române, care să cuprindă tezaurul lexical al limbii naționale în ceea ce avea ea la acea dată mai consistent și mai valoros. Chiar de la început, asociația era structurată în trei secții: filologică, istorică și fizico-naturală, fiind evidentă orientarea de tip academic a acesteia. Mai e de reținut, așa cum menționa Onisifor Ghibu, că ASTRA ardeleană a luat naștere cu trei ani înainte de înființarea Universității din București (1864) și cu cinci ani înainte de fondarea Societății literare (1866), viitoarea Academie Română¹.

Disponând de o bogată experiență de organizare, studiere și propagare a culturii naționale și mondiale, experiență acumulată pe parcursul a peste 65 de ani de existență, ASTRA s-a văzut dator să vină în sprijinul provinciei-soră Basarabia, pustiită din punct de vedere spiritual în perioada cât s-a aflat sub dominația țaristă. La propunerea lui Octavian Goga, susținută și de reputatul filolog Sextil Pușcariu, profesorul Onisifor Ghibu a fost numit Comisar general al ASTREI pentru Basarabia. În această calitate el desfășoară, din martie 1926 până în octombrie 1927, o vastă activitate culturală, imprimând ASTREI basarabene pecetea unei adevărate academii militante². Odată cu

¹ Academician Haralambie Corbu, *Despre Onisifor Ghibu și „ASTRA“ basarabeană*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și cheștiunea Basarabiei...*, p. 153.

² Haralambie Corbu, *O vatră de lumină: „ASTRA“ basarabeană*, în „Revista de lingvistică și știință literară“, nr. 2/1992, p. 41-52 și nr. 3/1993, p. 66-67.

revenirea la Chișinău, reeditează ziarul „România nouă” și scoate săptămânalul „Cuvântul moldovenesc”, ca organ al ASTREI pentru țărănime. Prin acțiunile sale, ASTRA basarabeană s-a impus în conștiința opiniei publice ca organism cultural viabil și dinamic, ca centru spiritual național de prestigiu, ca focar care adunase în jurul său întreaga intelectualitate și întreaga populație de bună credință a ținutului. În toamna anului 1927, cu misiunea îndeplinită – organizarea ASTREI basarabene, sub președinția vechiului său prieten și tovarăș de luptă Ioan Pelivan¹, – s-a înapoiat la catedră, la Cluj.

11) *Asiduu luptător împotriva revizionismului*

În anii '30 ai secolului trecut, Onisifor Ghibu s-a arătat tot mai preocupat de amploarea revizionismului, inițiind o serie de demersuri pentru contracararea acestui fenomen dușmănos poporului român. Ilustrativă în acest domeniu este suita de memorii adresate regelui Carol al II-lea și altor demnitari ai României, începând din 1934, prin care atrăgea atenția asupra pericolului revizionismului unguresc, care s-a agravat în mai mare măsură odată cu încheierea cunoscutului „Acord de la Roma” din 1930, între statul român și Vatican – acord menit a sancționa, din punct de vedere juridic, situația ilegală a „Statusului catolic” în România. Primul memoriu, intitulat *Acțiunea catolicismului unguresc și a Sfântului Scaun în România întregită*, cuprinde peste o sută de pagini plus aproape nouă sute de pagini de acte și documente, referitoare la chestiunea „Statusului catolic ardelean” care atingeau interesele de stat ale României. Acestui memoriu i-au urmat altele, în 1936 și 1938. Aceleiași probleme i-au fost consacrate o serie de volume ca: *Nulitatea Concordatului dintre România și Sf. Scaun* (1935), *Politica națională și minoritară a României* (1940), *Dictatură și anarhie* (1943-1944).

Îngrijorat de faptul că anumite organizații maghiare își dezvoltaseră tot mai mult activitatea revizionistă, periclitând integritatea teritorială a statului național român, O. Ghibu s-a aruncat în lupta împotriva revizionismului, în apărarea unității și integrității teritoriale a țării. Ca vicepreședinte pentru Transilvania al Ligii Antirevizioniste Române, Onisifor Ghibu a fost unul din

¹ Vezi pe larg activitatea lui Ioan Pelivan ca șef al filialei din Basarabia a Asociației ASTRA, în vol. Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *Ioan Pelivan părinte al mișcării naționale din Basarabia*, Cuvânt înainte de Corneliu-Mihai Lungu, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2011, p. 171-182.

principalii stâlpi ai acestei activități de apărare, desfășurând până în 1940, vaste acțiuni, prin scris, prin conferințe și adunări publice etc.

*12) Drama anului 1940. Refugiul la Sibiu.
Activitatea în timpul războiului pentru dezrobirea Basarabiei
și Nordului Bucovinei*

Anul 1940 a fost, după cum se știe, unul din cei mai dramatici ani din întreaga istorie a poporului român: în iunie, ca urmare a ultimatumului dat de Moscova în baza Pactului Molotov-Ribbentrop, URSS a rășluit fulgerător Basarabia, Nordul Bucovinei și ținutul Herța – o adevărată tragedie, pe care moldovenii de peste Prut au simțit-o mai cumplit decât oricine pe pielea lor. Rămâne memorabilă telegrama pe care O. Ghibu a trimis-o atunci președintelui Parlamentului român, în legătură cu acel act barbar. N-a trecut mult timp și, la sfârșitul lui august, prin dictatul de la Viena, grație înțelegerii între aceiași doi dictatori, care stătuse și la originea ultimatumului din iunie, România a pierdut și Nord-Vestul Transilvaniei. În aceste condiții, trebuind să părăsească Clujul, împreună cu Universitatea, familia lui Onisifor Ghibu s-a refugiat la Sibiu.

În iunie 1941, România a intrat în războiul împotriva URSS, pentru dezrobirea teritoriilor ocupate de aceasta în anul precedent. O. Ghibu reia legăturile cu Basarabia, iar în perioada 1941-1944, face în mai multe rânduri deplasări la Chișinău, Tiraspol și Odesa, venind cu numeroase și valoroase inițiative privind culturalizarea, în spirit național, mai cu seamă a raioanelor din stânga Nistrului. La 14 octombrie 1941, la Tiraspol, a avut loc deschiderea Institutului Științific Român. La manifestare, alături de dr. Nicolae Lupu și Pantelimon Halippa – foști miniștri, a participat și profesorul Onisifor Ghibu, care a vorbit în numele Universității de la Cluj și al ASTREI de la Sibiu¹. Despre acest eveniment, Pantelimon Halippa consemna că, „A treia zi de ședere în Tiraspol, am vizitat, împreună cu dl Onisifor Ghibu, guvernământul, prefectura județului, liceul românesc mixt de curând înființat, iar seara am plecat la Odessa, unde am stat alte trei zile, punând la cale, împreună cu primarul – dl. Gherman Pântea și colaboratorii săi – o Universitate Populară Românească și înființarea de cămine culturale în toate orașele și satele Transnistriei. Totodată am luat contact cu lumea universitară și administrativă

¹ Pantelimon Halippa, *Note din Transnistria*, în „Viața Basarabiei“ (Chișinău), nr. 1/1942, p. 55.

a Odesei și am constatat la toți dorința sinceră de a ajuta administrația românească în opera grea de reluare a vieții normale de muncă și producție. Ne-am întors la Tiraspol, unde am mai stat două zile în mijlocul frunțașilor români transnistreni și la plecare ne-am luat angajamentul să intervenim la forurile respective cu rugămintea ca să ajute Transnistria românească cu oameni de școală – conferențieri, profesori și organizatori de cămine, cu turnee teatrale, cu filme, cu cărți și o tipografie mare, la Tiraspol să se tipărească o gazetă românească zilnică și o revistă literară și de cultură generală pentru uzul fraților români transnistreni“¹. De aici, Onisifor Ghibu a adus, ca bursieri ai Universității, la Sibiu, un grup de studenți transnistreni, de care a avut grijă personal, până la ieșirea României din război.

13) Avatarurile regimului comunist.

*Internat în lagăr, epurat de la Universitate și eliminat din Academie,
dar tot cu gândul la Basarabia*

După venirea la guvern a grupului de comuniști impus din afară, în martie 1945, printre cei care au fost ridicați într-o noapte de către „poliția poporului“ a fost și profesorul de pedagogie al Universității din Sibiu, Onisifor Ghibu. Neanchetat și nejudecat, el a fost trimis în lagărul de deținuți politici de la Caracal, unde a stat închis 222 de zile. Chiar și în atmosfera sumbră din lagăr, Basarabia și oamenii ei au rămas în inima și conștiința distinsului om de cultură. La 20 august 1945, el reînvia, în jurnalul său, pe o notă nostalgică fraternă, evenimentele răscolitoare de demult: „Douăzeci și opt de ani de la asasinarea neuitaților mei prieteni A. Hodorogea și S. Murafa, la Chișinău, și de la data de când eu îmi socotesc viața ca un dar dumnezeiesc, pe care trebuie să-l iau așa cum e. Gândul mă poartă pas cu pas, cu 28 de ani în urmă, la Basarabia mea neuitată. Dumnezeu s-o aibă în paza lui!“².

La scurtă vreme după ieșirea din lagăr, în toamna anului 1945, O. Ghibu a fost epurat din Universitatea, al cărei ctitor era, apoi a fost eliminat din Academie și toate scrierile sale au fost introduse în lista publicațiilor interzise. Motivul principal real, pentru care a fost scos din viața publică, era acuzația de naționalism, antisovietism și antimaghiarism, dar cel mai mult „deranjase“ regimul activitatea pe care o desfășurase în Basarabia.

¹ *Ibidem*, p. 56.

² Onisifor Ghibu, *Ziar de lagăr. Caracal. 1945*, București, 1991, p. 205.

14) La „Judecata istoriei“

Izolată completamente de viața publică în condiții materiale mai mult decât precare, care nu-i permiteau, după propria-i mărturie, nici să trăiască, nici să moară¹, O. Ghibu continuă să lupte, să muncească și să creeze cu îndârjirea și mobilizarea fizică și morală dintotdeauna. El n-a acceptat compromisul ori de câte ori a fost vorba de convingerile sale politice și etico-morale, indiferent de prețul pe care trebuia să-l plătească pentru această intransigență. Și nu numai în relațiile cu adversarii săi politici, dar și în contactele vii cu prieteni apropiați sau... foști prieteni. Astfel, în martie 1949, chemându-l pe fostul său prieten, dr. Petru Groza – prim-ministru la acea dată – la „Judecata istoriei“, Ghibu remarca faptul că cel împricinat nu acționase în vreun fel împotriva notelor ultimative ale URSS din iunie 1940, note care au constituit „prima lovitură de moarte îndreptată împotriva României Mari, înjghebată cu imense jertfe de sânge prin războiul mondial din 1914-1919 și consfințită de Conferința de Pace de la Paris, din anul 1919“². Notele ultimative – observa contestatarul – nu mai fuseseră de fel amintite după 23 august 1944, iar importanța lor istorică era categorică în lumina faptului că determinaseră România, în iunie 1941, să intre în războiul mondial, alături de Germania și contra URSS³. După atâția ani, agresiunea URSS din iunie 1940 îi apărea lui Ghibu drept „începutul procesului de totală dezagregare a României Mari“ și, chiar mai mult decât aceasta, o acțiune determinând extinderea ostilităților la nivelul de „măcel mondial“⁴. În același document, Ghibu avea să revină cu noi precizări, în sensul că: „La 22 iunie 1941 România s-a văzut nevoită să intre în război împotriva URSS în scopul de a-și reface, pe calea armelor, hotarele care între timp îi fuseseră ciuntite și la Răsărit, și la Apus, și la Miazăzi“⁵. Autorul memoriului se dovedește categoric în aprecierea semnificației evenimentelor, neadmițând răstălmăcirii: „Acesta a fost adevăratul și unicul scop al războiului și trebuie să calific ca ofensă și calomnie ordinară afirmațiunea că acel război [declanșat la 22 iunie 1941 – n.n.] ar fi fost făcut în scopul devastării Rusiei alături de germani“⁶. În context se aprecia că

¹ *Idem, Chemare la judecata istoriei*, vol. I, Selecție, îngrijirea ediției și note Octavian O. Ghibu, Cuvânt înainte Viorica Moisuc, Editura Albatros, București, 1992, p. 40.

² *Ibidem*, p. 53; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 241.

³ *Ibidem*; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 241.

⁴ *Ibidem*. Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 241.

⁵ *Ibidem*, p. 56; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 241.

⁶ *Ibidem*. Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 241.

războiul din Est al României a fost unul de eliberare, fapt recunoscut de întregul popor român și de liderii săi politici marcanți, începând cu însuși Iuliu Maniu¹. Ghibu nu ezita să aprecieze că dr. Petru Groza, ca prim-ministru, s-a comportat ca un „simplu vasal“ în relația cu Kremlinul, acționând pentru o cauză criminală, iar „prietenia“ cu URSS era imposibilă în condițiile deținerii sub ocupație de către Kremlin a teritoriilor răpite în 1940, întrucât: „Întreb eu: a cui prietenă a devenit URSS? A poporului român sau a unor români singuratici? Căci, câtă vreme românismul din Basarabia, Bucovina de Nord, Moldova de Nord și Transnistria este anihilat sistematic, până aproape de completa distrugere, de o prietenie sinceră a poporului român nu se poate vorbi, decât dacă ne împăcăm cu gândul că am sacrificat pentru totdeauna, de dragul acestei problematice prietenii, 3 milioane de frați din cele 15 milioane, câți eram în 1940, deci 20% din efectivul nostru național. Eu o astfel de prietenie nu pot înțelege, deși recunosc că avem atâtea interese de a trăi în bune relațiuni cu URSS, dar nu cu orice preț...“². Într-un alt document, Ghibu a condamnat atitudinea membrilor delegației oficiale a guvernului dr. Petru Groza, care, la Conferința de Pace de la Paris din iulie-octombrie 1946, nu avuseseră curajul să pretindă restabilirea frontierelor naționale de la 1938, ei punând România în poziția de „simplă anexă“ a URSS³. Situația îi apărea de neînțeles cât timp guvernul lui Groza cuprindea printre „excelențe“ miniștri sovietici, deci „nici cetățeni români, nici români de sânge și de suflet“, precum îndeosebi Ana Pauker, Emil Bodnăraș și Vasile Luca⁴. Concluzia lui Ghibu în această chestiune era clară: „Nu cred să mai fi existat vreodată, undeva, în întreaga lume o asemenea anomalie și nu cred că tu (prim-ministrul Petru Groza – n.n.) să poți justifica vreodată cumva această imensă monstruozitate, care echivalează cu anticamera asasinării României, ca stat, și a românismului, ca popor și rasă“⁵.

Într-o serie de alte documente din anii '50, Onisifor Ghibu a făcut trimiteri frecvente la realitățile teritoriale românești falsificate de URSS în 1940 și, în consecință, după război. Relevant în acest sens este „Apelul“ din 1953, adresat lumii întregi și care cuprinde un adevărat micro-studiu pe problemele Basarabiei și Nordului Bucovinei⁶. Era vorba nu numai de o tentativă de a ține

¹ *Ibidem*, p.57; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 241.

² *Ibidem*, p.81-82; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 241-242.

³ *Ibidem*, p.89; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 242.

⁴ *Ibidem*, p.91; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 242.

⁵ *Ibidem*, p.91-92.

⁶ *Ibidem*, vol. II, p. 70-76; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 242.

la curent opinia publică internațională, ci și un îndemn de a interveni pentru curmarea unei situații ilegale. După războiul mondial din 1939-1945, conchi-dea Ghibu cu deplin temei, „noua răpire a Basarabiei nu-și găsește nici o justi-ficare, decât doar în prima răpire a ei, de la 1812“¹. Ghibu a respins deopotr-ivă pretinsul „drept istoric“ al URSS asupra Bucovinei². Analiza trecutului recent l-a condus din nou pe Ghibu la afirmarea tranșantă a adevărului că URSS se făcuse vinovată de intrarea României în război la 22 iunie 1941³.

Doi ani mai târziu, în 1955, O. Ghibu a adresat un *Memoriu* Conferinței de la Geneva, în care revenea asupra anexării de către URSS a unor provincii românești în 1940 și 1944-1947. „De două ori, în cursul ultimilor 15 ani – arăta Ghibu –, țara mea a căzut victimă brutalității lui Stalin – întâi la 26 iunie 1940, când acesta ne răpi, împotriva oricărui drept, întreaga Basarabie, jumătate din Bucovina și o parte din Moldova de Nord, și a doua oară după 23 august 1944, când, în flagrantă contradicție cu angajamentele solemne luate în fața lumii întregi de el și de V.M. Molotov, a impus României cu forța un regim colonial, răpindu-i independența și suveranitatea și inițiind procesul de desființare chiar a însuși poporului român“⁴.

15) *Memoriul către Nikita S. Hrușcirov și Nikolai I. Bulganin Din nou în detenție*

Intervențiile lui Onisifor Ghibu din această cruntă perioadă a regimului comunist nu se limitau la criticarea unor măsuri luate de autorități sau a unor stări de lucruri din toate domeniile vieții culturale și materiale, ci au fost însoțite de propuneri concrete de soluționare. Deosebit de relevant în această privință este celebrul *Memoriu* adresat la 31 octombrie 1956, în timpul evenimentelor din Ungaria, conducătorilor sovietici Nikita S. Hrușcirov, secretar general al PCUS, și Nikolai I. Bulganin, președinte al Consiliului de Miniștri al URSS, prin care solicita dreptul la autodeterminare al românilor din Basarabia și Nordul Bucovinei și retragerea trupelor sovietice din România⁵. Expediat, cu recipisă de primire, pe adresa Ambasadei URSS din București,

¹ *Ibidem*, p.72; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 242.

² *Ibidem*, p.75; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 242.

³ *Ibidem*, p.73-74; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 242.

⁴ *Ibidem*, p. 103; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 242.

⁵ Memoriul a fost publicat în „Vatra“, nr. 1/1990 și alte periodice din țară și de la Chișinău. A fost reprodus apoi în vol. II din *Chemare la judecata istoriei*, Editura Albatros, București, 1993.

Memoriul cuprindea îndemnul către cei doi lideri de la Kremlin, de a proceda la retragerea trupelor proprii din țările cotate ale Europei est-centrale de către Stalin, „falsul ucenic“ al lui Marx, Engels și Lenin¹. Sfidându-i pe liderii comuniști mondiali, Ghibu avea să fie arestat și condamnat în consecință la 5 ani închisoare corecțională, fiind închis între 10 decembrie 1956 și 18 ianuarie 1958. A scăpat finalmente în urma intervenției d-rului Petru Groza, cu numai câteva zile înainte de moartea acestuia. Gestul său din 1956 Ghibu avea să-l explice, după 13 ani, în memoriul destinat lui N. Ceaușescu².

După relativa liberalizare a regimului, către jumătatea anilor '60 ai secolului trecut, O. Ghibu și-a reînceput activitatea de cercetare și de redactare a unor lucrări pe teme de istorie a culturii românești, cu privire la care a lăsat o bogată arhivă. Și-a redactat, de asemenea, o parte din memorii, inclusiv cele privind activitatea din anii 1917-1918 din Basarabia. O. Ghibu a continuat să scrie și să se preocupe, în particular, de problemele cultural-educative și politice ale țării, până la încetarea sa din viață, la 31 octombrie 1972, la Sibiu, unde se află și înmormântat în cimitirul din Dumbravă. Conform dispozițiilor testamentare simbolice, a ținut să fie înfășurat, în sicriu, cu steagul tricolor, care a fluturat, în anul 1918, pe clădirea redacției ziarului său, „România nouă“, steag pe care îl păstrase cu sfințenie. A lăsat, pregătite, tot pentru a i se pune în sicriu, câte un exemplar din nr. 1 al ziarelor „Ardealul“ și „România nouă“, pe care le-a considerat, în scrierile sale, cele mai bune lucrări educative din viață. În fine, i-a fost pusă sub căpătâi o pungă din in cu vreo 20 de săculețe mici, conținând pământ din toate teritoriile locuite de români și din principalele locuri din țară, de care a fost legat.

16) Opera lui Onisifor Ghibu

Opera lui Onisifor Ghibu este extrem de bogată și variată. Până în 1944, i-au fost tipărite circa 100 de lucrări, în volum sau broșură, și circa 1500 de studii și articole răspândite în aproape 150 de periodice, în domeniile: educație, pedagogie, istorie națională, istorie și politică școlară, politică minoritară, istorie și politică bisericească, bilingvism, istoria culturii, literatură și memorialistică. Despre probleme legate de Basarabia, bibliografia sa

¹ Onisifor Ghibu, *Chemare la judecata istoriei*, vol. I, p. 223; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 242.

² *Ibidem*, p. 252-253; Gheorghe Buzatu, *loc. cit.*, p. 242.

cuprinde aproape 500 de titluri. Dintre lucrările sale apărute în perioada de până la 1944, menționăm doar: *Limba nouălor cărți bisericești* (1905), *O călătorie prin Alsacia și Lorena, Țara și școlile ei* (1909), *Cercetări privitoare la situația învățământului primar și la educația poporală*, *Despre educație* (1911), *Școala românească din Ungaria* (1912), *Din istoria literaturii didactice românești*, *Universitatea din Cluj și institutele ei de educație* (1922), *Universitatea românească a Daciei superioare* (1924), *Portrete pedagogice* (1927), *Contribuțiuni la istoria poeziei noastre populare și culte* (1934), *Picu Pătruț din Săliște*, *Prolegomenă la o educație românească* (1941) ș.a.¹

Începând din 1945, Onisifor Ghibu nu a mai putut publica nimic în țară, fiind marginalizat, iar lucrările și operele sale de o viață au fost cenzurate și scoase din circulație. Desconsiderat, deși într-o oarecare măsură temut de Putere și de cei ce se învârteau în jurul ei, Onisifor Ghibu a rămas mai departe credincios datoriei față de poporul său și față de conștiința sa. În această perioadă de ostracizare, el nu a pregetat să facă o seamă de intervenții scrise, note, memorii, studii adresate unor autorități din țară sau de peste hotare, în legătură cu realitățile din ce în ce mai îngrijorătoare din România. El ataca problemele mari ale zilei, inclusiv cele privind pe frații din stânga Prutului, despre care are un mare număr de însemnări de o deosebită valoare documentară.

Postum i-au apărut mai multe lucrări, în cea mai mare parte cu caracter memorialistic. O selecție din acestea s-a publicat în revista „Europa și neamul românesc“, de la Roma, în întreg intervalul 1983-1989, sub titlul *Gânduri pe tema Basarabiei*. Primul volum al *Memoriilor* sale, intitulat *Pe baricadele vieții*, purtând subtitlul *Anii mei de învățătură*, acoperă perioada de formare a sa, până în 1910 și a apărut la Editura Dacia din Cluj, în primăvara anului 1981.

După 1990 au fost publicate lucrări valoroase aparținând lui Onisifor Ghibu, inclusiv intervențiile sale trimise conducerii de stat comuniste și unor

¹ O lucrare bibliografică completă asupra activității științifice și publicistice a lui Onisifor Ghibu nu există încă. Începutul în acest domeniu s-a făcut prin tipărirea, în 1941, a *Bio-Bibliografiei profesorului Onisifor Ghibu*, de Ioan Moga și Iosif Naghiu, în Editura Cultura Românească, București (159 p.) În 1992 a apărut *Bibliografia lucrărilor în legătură cu Basarabia și cu moldovenii de peste Nistru*, în volumul *Onisifor Ghibu: Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918) Amintiri*, Ediție îngrijită, prefațată, tabel cronologic, note bibliografice și indice de nume de Octavian O. Ghibu, Editura Universitas, Chișinău, 1992 (636 p.) Un studiu privind activitatea istoriografică a lui O. Ghibu, vezi la Vasile Curticăpeanu: *Unele idei din preocupările istoriografice ale lui O. Ghibu* în vol. *Transilvania în istoria poporului și conștiința românilor*, Iași, 1985, p. 243-261; *Idem*, *Locul lui Onisifor Ghibu în istoriografia românească*, în vol. *Onisifor Ghibu, Unitatea românească și chestiunea Basarabiei*, p. 31-40.

organisme internaționale în problemele politice ale zilei. Din seria de volume aparținând marelui cărturar menționăm: *Oameni între oameni*, Editura Eminescu, 1990; *Ziar de lagăr. Caracal. 1945*, București, 1991; *Chemare la judecata istoriei*, vol. I și II, Selecție, îngrijirea ediției și note Octavian O. Ghibu, Cuvânt înainte Viorica Moisuc, Editura Albatros, București, 1992 și 1993; *În vârtoarea revoluției rusești. Însemnări „zilnice“ ale unui ardelean, martor ocular – și mai mult decât atât – al revoluției rusești în anii 1917-1918, începând cu ziua de 12 martie și până în ziua de 6 august 1917*, Ediție îngrijită, introducere și note de Octavian O. Ghibu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1993; *Pagini de jurnal 1968-1972*, Editura Albatros, 1996; *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, Îngrijirea ediției, cuvânt introductiv, note, indice de nume și bibliografie de dr. Marian Radu, Editura Semne, București, 1997.

De la Onisifor Ghibu s-au păstrat documente de arhivă de o inestimabilă valoare pentru cercetarea științifică. Cel mai probabil, este vorba despre singura arhivă personală, privitoare la Basarabia și la moldovenii de peste Nistru, care s-a păstrat. Spre deosebire de mulți alți participanți la evenimentele din 1917-1918, care și-au distrus, după 1944, toate urmele despre activitatea lor, el n-a ars nimic, nici atunci, nici mai târziu. Cunoștea prea bine, ca istoric, valoarea documentelor, așa încât, cu tot enormul risc de a-și pierde libertatea și chiar viața, el nu a distrus nimic din arhiva sa. Ca om de vastă cultură și de știință, un enciclopedist care a știut să prețuiască valoarea înscrisurilor, el a păstrat cu grijă orice hârtie care i-a căzut în mână. Așa se explică imensul fond arhivistic strâns de-a lungul vieții, pe care urmașii lui l-au predat Arhivelor Naționale din București, unde formează „Fondul Onisifor Ghibu“, cu două inventare, nr. 1835 și 1836. În multe domenii – în special pedagogie, filosofie, religie, istorie națională, politică religioasă și minoritară, dar și din luptele de apărare a teritoriului național la a cărui întregire a avut un rol primordial, precum și în altele – cercetătorii pot găsi material unicat, nebănuit. Problemele adesea ultrascrete ale Transilvaniei, Basarabiei sau Transnistriei, găsesc aici surse de documentare bogate. Este suficientă răsfoirea celor două mari inventare amintite, pentru a găsi surse documentare pentru nenumărate subiecte de studiu posibile – dar și sute de dosare cu lucrări concepute de O. Ghibu, în diverse stadii de elaborare, de la simple fișe inițiale, până la lucrări în fază avansată de redactare, cu comori de documente și studii proprii. În fondul „Onisifor Ghibu“ există și 2 500 de scrisori, practic întreaga corespondență de familie, dar și sute de scrisori broșate în dosare legate de problematica acelor. Cea mai mare parte a

acestora a văzut lumina tiparului grație strădaniei domnului ing. Mihai O. Ghibu, fiul cel mai tânăr al marelui om de cultură, sub titlul *Din scrisorile primite de Onisifor Ghibu*, Vol. I, II și III, Selecția scrisorilor, cuvânt înainte, îngrijirea ediției, note și comentarii, indici de nume Mihai O. Ghibu, Editura Semne, București, 2007.

Este neîndoielnic faptul că patronul spiritual al Bibliotecii Publice „Onisifor Ghibu“ a fost o personalitate polivalentă a culturii române – pedagog, istoric, publicist, memorialist și filozof al istoriei. Mai presus de toate a fost însă o mare conștiință românească.

B. Octavian Ghibu – o datorie de suflet împlinită

Octavian O. Ghibu, născut la Sibiu, la 19 august 1912, a fost primul născut al soților Veturia și Onisifor Ghibu. A cunoscut Basarabia la vârsta de 5 ani și a rămas împreună cu tatăl său până la sfârșitul lui 1918. Mai târziu, după înapoierea în Transilvania, a venit cu el, aproape în fiecare an, cu ocazia examenelor de bacalaureat, oportunități foarte bune pentru a înțelege situația socio-culturală din întreaga Basarabie. În timpul acestor vizite, a stat la diverse mănăstiri: la Hârjăuca, Hârbovăț, Frumoasa, unde erau stareți care-l cunoșteau și-l apreciau pe tatăl său. Octavian O. Ghibu a urmat liceul la Cluj și la colegiul „Sf. Sava“ din București, unde și-a luat bacalaureatul în 1929. A făcut studiile economice și juridice la Cluj (1929-1930) și București (1930-1933), iar la 15 iunie 1937 a obținut titlul de doctor în științe economice la Academia de Înalte Studii Economice din București.

Și-a început cariera economică încă din timpul studiilor în domeniul comerțului exterior la București, unde a devenit coproprietar al Societății „Bancotescu-Nicolae“ din București, una din cele mai importante societăți de comerț exterior ale timpului. A devenit unul din tinerii cei mai de vază din țară în domeniul economic, inclusiv mare acționar la „Leonide et comp.“ și „Postăvăria română“, a fost membru al „Clubului tinerimii, Country club, Clubului Marii Finanțe“ de după război până la desființarea acestora.

La naționalizarea din 1948 și-a pierdut întreaga avere. În primăvara anului 1948 a fost arestat pentru prima dată de către organele represive ale regimului comunist, fiind eliberat ca urmare a intervenției prim-ministrului dr. Petru Groza. În 1950 a fost din nou arestat și condamnat într-un proces politic, deși

nu făcuse niciodată nici un fel de politică. S-a aflat în detenție la Ministerul de Interne, închisoarea Jilava și la Canalul Dunărea-Marea Neagră, colonia de la Poarta Albă, de unde a fost eliberat în august 1951. Din cauza dosarului politic, n-a putut să mai exercite decât o muncă mult sub pregătirea sa: în 1952 – ca agent de loterie, între 1953-1961 – ca agent de asigurare, câștigându-și existența din aceste activități. În 1961 a fost din nou condamnat într-un proces politic, la 17 ani de închisoare, sub acuzația de «trădare de patrie», pe care, evident că n-o comisese sub nicio formă.

După deschiderea închisorilor politice din 1964 a fost obligat să-și reia activitatea la «munca de jos» ca agent de asigurare, apoi a fost avansat până la conducerea serviciului de documentare și învățământ din administrația centrală a ADAS. În cadrul activității desfășurate la această instituție, după înfrângerea a numeroase rezistențe din partea cadrelor didactice ce nu cunoșteau această disciplină, a reușit să introducă, începând cu 1968, disciplina de «asigurări» în întregul învățământ superior economic, rând pe rând, în toate facultățile de economie din Cluj, Timișoara, Craiova, Iași și, în cele din urmă, la București. Strădaniile au durat ani de zile și au fost precedate de cursurile pe care le-a ținut el însuși la fiecare din aceste facultăți. El a fost acela care a format și primele cadre didactice din domeniul asigurărilor. Concomitent a organizat învățământul intern pentru toți salariații ADAS și a redactat, personal, fără ca numele să-i apară pe copertă, singurele manuale de teorie a asigurărilor, destinate personalului ADAS, existentele fiind la acea oră demult epuizate.

Bărbat de o rară noblețe, cărturar demn de numele tatălui său, Octavian O. Ghibu a înfruntat cu destoinicie și inteligență toate ostilitățile regimului, apărând, ca și marele său părinte Onisifor Ghibu, cinstea și demnitatea neamului românesc. Încă de la eliberarea din detenție, și-a asumat ca principală misiune în viață readucerea în conștiința publică a personalității părintelui său, Onisifor Ghibu, ocupându-se de editarea și reeditarea tuturor lucrărilor apărute după moartea tatălui său. A fost o activitate plină de greutate din cauza puternicilor adversari personali ai părintelui său, dintre care unii făceau parte din conducerea partidului. Pe măsura relativei liberalizări a regimului din țară, Octavian O. Ghibu a devenit tot mai activ în legătură cu problema Basarabiei și a relațiilor dintre românii de pe cele două maluri ale Prutului. Spre sfârșitul anilor '80, trimitea prin diverse posibilități cărți și materiale în Basarabia, care au servit drept bază pentru redresarea spirituală și schimbarea mai hotărâtă a liniei naționale de aici.

Îndată după evenimentele din decembrie 1989 din România, Octavian O. Ghibu a fost printre primii oameni de cultură care au venit la Chișinău,

aducând cu ei lumina iubirii față de frații basarabeni, păstrată vie în suflet pentru mult așteptata oră a întâlnirii. El a adus aici mari donații de carte, având o contribuție esențială în înființarea la Chișinău a Bibliotecii Publice „Onisifor Ghibu“, care, astăzi, a devenit un adevărat centru de cultură și spiritualitate românească, un monument al recunoștinței față de memoria celui care a fost Onisifor Ghibu pentru populația Basarabiei. A fost prezent cu comunicări la mai multe manifestări organizate anual, în ultima decadă a lunii mai, sub genericul Zilele Ghibu, de către Biblioteca Publică „Onisifor Ghibu“ din Chișinău.

Prin intervenții competente în presă, la Radio și TV, prin memorii adresate autorităților, prin acțiuni și conferințe publice, a reușit să-și aducă o contribuție valoroasă în stabilirea unor relații, din ce în ce mai bune și mai echilibrate, cu Republica Moldova, cu toate condițiile grele existente peste Prut. Multe din interviurile sale au apărut postum în vol. Octavian O. Ghibu, *Gânduri despre Basarabia, Texte selectate și îngrijite de Valentina Roșca*, Fundația Culturală Onisifor și Octavian Ghibu, Editura Uniunii Scriitorilor, Chișinău, 1997. Din aceeași categorie se impune a fi menționat și volumul *Basarabia în corespondența dintre Octavian O. Ghibu și Michael Bruchis 1984-1996*, Ediție îngrijită de Lidia Brâncescu și Constanța Ghibu, Editura Semne, București, 1998.

Prin aceleași mijloace, și-a adus, totodată, o contribuție apreciabilă în clarificarea mijloacelor de apărare împotriva perseverentelor acțiuni de subminare ale unor organizații extremiste interne și internaționale. În fine, dar nu în ultimul rând, în calitate de consilier eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, a stat alături, până la moarte, cu întreaga sa ființă, experiență și pricepere, de conducerea Bisericii Ortodoxe Române, în anii de grele strădanii ale acesteia, impuse de necesitățile cerute de societatea românească pe toate planurile de la Biserica noastră strămoșească.

Până la petrecerea sa din viață, în Sfânta Sărbătoare a Paștilor din 15 aprilie 1996, Octavian Ghibu a urmat cu sfințenie Calea pe care a mers distinsul său părinte – istoric și om politic, pedagog și publicist, filozof și beletrist, Onisifor Ghibu. Cei care au avut norocul să-l cunoască pe Octavian Ghibu vor purta totdeauna în inimi icoana luminoasă a acestui om minunat. Activitatea sa a fost continuată de soția sa, doamna Constanța Ghibu, președinta Fundației Culturale „Onisifor și Octavian Ghibu“, de fratele mai mic, domnul inginer Mihai Ghibu, de ginerele său, prof. dr. doc. Crișan Mircioiu de la Cluj, de nepoata sa, doamna Anca Mircioiu-Hrianca de la Cluj, precum și de alți membri ai distinsei familii Ghibu.

C. După douăzeci de ani – amintiri și dorințe

Îmi amintesc cu plăcere, mândrie și emoție, de ziua de 15 ianuarie 1992, când a avut loc festivitatea, admirabil organizată, a deschiderii Bibliotecii „Onisifor Ghibu“, prima mare Bibliotecă de carte românească din Chișinăul eliberat de sub teroarea sovietică. Organizatorii hotărâseră că nu se poate găsi un nume mai potrivit pentru o instituție moldovenească nouă, decât acela al cunoscutului revoluționar ardelean de dinainte de Primul Război Mondial, ajuns la începutul anului 1917 ca refugiat în Basarabia. Acesta a devenit unul dintre cei mai puternici revoluționari basarabeni, tot timpul în mijlocul – dacă nu chiar în fruntea luptelor pentru trezirea din letargia îndelungată a spiritului românesc în sufletul românilor basarabeni.

Personal, în ianuarie 1992, eram complet în afara evenimentelor din Basarabia. Deși eram pensionat de aproape zece ani, mă implicasem din nou în acțiuni legate de meseria mea de inginer constructor cu mare activitate în trecut, solicitat de unele noi antreprize înființate după revoluția anticomunistă din decembrie 1989, care nu aveau habar cum trebuie să lucreze în capitalism. Fratele meu cel mare, Octavian, devenise din primul moment posibil activ în legăturile noi dintre popoarele surori, încerca să se implice cât mai mult în ajutorarea vecinilor, așa cum făcuse părintele nostru – și își crease strânse legături, chiar cu personalități de seamă din noua conducere de la Chișinău. De la el aflam și eu noutăți deosebite de acolo, așa cum am aflat și că el era pregătit să plece ca reprezentant al urmașilor lui Onisifor Ghibu la inaugurarea Bibliotecii. Întâmplarea a făcut ca în ajunul festivității fratele Octavian să fie imobilizat la pat de o gripă gravă. M-a anunțat că este în imposibilitate de a se deplasa și m-a rugat să merg eu în locul lui. Singurul lucru pe care mi l-a spus era să merg direct la hotelul „Codru“, unde avea camera reținută, la fel ca întreaga delegație de la București, precum și numărul de telefon al persoanei pe care trebuia să o caut, responsabilă de organizarea manifestării. În rest, mergeam complet în necunoscut.

În ziua de 14 ianuarie am ajuns la Chișinău, unde organizatorii au pus la dispoziția oaspeților din București un ghid, care ne-a arătat tot ce are mai frumos orașul, după care, la ora 18.00 am răspuns invitației ministrului Culturii și Cultelor Ion Ungureanu, care era șeful suprem al comitetului de organizare a festivității de a doua zi. Extrem de amabil și, în mod evident, cu sentimente românești profunde – pe care le-a arătat și în toți anii care au urmat –

ministrul ne-a pus la curent cu modul în care se va desfășura programul, după care ne-am despărțit. De aici începe partea... emoționantă. Seara, la hotel, am scris în câteva pagini ceea ce gândeam că este bine să prezint publicului prezent, față de care eram – cum mă avizase ministrul – vorbitorul care încheie seria de cuvântări.

În sfârșit, a doua zi la ora 10.00, cred, a debutat întrunirea generală la Palatul Culturii, proaspăt deschis, în care un sector foarte frumos și încăpător fusese dat pentru Bibliotecă ca holuri, sală de lectură și festivități, spațiu pentru cărți și birouri. Excelent spațiu, cu Biblioteca gata aranjată în rafturi – la început, cca 25 000 de volume procurate și aduse de organizatori din București. Sala mare era plină de public, inclusiv oficialități de prim rang de la Chișinău. Ministrul Ungureanu a deschis programul, prezentând istoricul și organizarea Bibliotecii, cu responsabilii numiți în convenția încheiată între înalte oficialități din București și Chișinău. Apoi, a anunțat că va da cuvântul oaspeților să-și exprime părerea asupra rolului și scopului Bibliotecii, asupra desfășurării acțiunii de organizare etc., etc.

Făcând o mică pauză, a spus cam așa: „Regret foarte mult lipsa dintre noi a marelui și bunului prieten al Basarabiei, Octavian Ghibu, fiul lui Onisifor Ghibu, care a avut și un rol important în organizarea Bibliotecii. Dânsul însă a căutat să-și înlocuiască prezența trimițându-ne un mesaj scris, căruia am să-i dau citire.“ A scos una sau două coli de hârtie dintr-un plic și a început lectura. Am înlemnit pe măsură ce citea, căci se desfășurau exact ideile pe care le pregătisem și eu în cuvântarea mea: mulțumiri inițiatorilor și organizatorilor Bibliotecii, impresii etc. Chiar dacă ordinea expunerii și unele exprimări erau diferite, fondul era identic cu cel pregătit de mine. Așadar, eu trebuia să renunț la cuvântarea mea – nu era posibil să repet cele deja spuse de fratele meu. Dar, ce să spun? De teama unor inevitabile emoții, eu îmi scrisesem totul, deși în condiții normale vorbeam întotdeauna liber. Dar aici, unde eram cu totul străin de locuri și de oameni, ce să vorbesc? Eram complet derutat și nu știam cum mă voi putea descurca.

Au vorbit pe rând oaspeții prevăzuți în program și pe măsură ce mi se apropia rândul eram tot mai emoționat, fiindcă nu aveam nicio idee ce voi spune.

Când mi s-a dat cuvântul, ca să mai câștig puțin timp, am recurs la o improvizație, care speram să mă inspire. Și am început cam așa: „Nu știu câți dintre dumneavoastră îl cunosc pe marele poet Ioan Alexandru, un român ardelean de seamă, membru al renăscutului Partid Național Țărănist, mare patriot luptător pentru democrație și un bun creștin, participant permanent la

adunări politice, ținând cuvântări înflăcărare legate de noua organizare politică a țării, care scoate întotdeauna un teanc de hârtii scrise de mâna lui și începe să citească câteva cuvinte. Apoi spune «Mi-am pregătit o cuvântare, dar nu o să vă obosesc cu ea, ci o să vă vorbesc numai despre câteva lucruri importante». Împăturește hârtiile, le bagă în buzunar și începe ceea ce de fapt vrea să spună. Obișnuinții adunărilor îi cunosc demult această stratagemă.“

Cu o față zâmbitoare, arătând că a fost o glumă de introducere, am continuat: „Voi face și eu ca Ioan Alexandru, cu care sunt în relații apropiate. Am să pun în buzunar hârtiile scrise pregătite și am să vă spun doar o idee cu privire la noua bibliotecă legată direct de figura luminoasă de revoluționar tenace a părintelui meu, Onisifor Ghibu“.

Voi reda aproape fidel textual cele spuse atunci, în continuare:

„Așa cum Onisifor Ghibu, revoluționarul ardelean, refugiat la începutul lui martie 1917 la Chișinău din fața urgiei războiului, a fost principalul inițiator și port-drapel în revoluția politică basarabeană din 1917-1918, care a condus la obținerea în foarte scurt timp a autonomiei, apoi la independența declarată la 24 ianuarie 1918 și în final la unirea cu patria-mamă România la 27 martie, renăscând prin activitatea lui directă școala românească și prima presă românească din Basarabia, cu care a reușit să trezească sufletele amorțite ale românilor de acolo după mai bine de 106 ani de încercare de rusificare – tot astfel vă doresc ca acum, în această primă bibliotecă de carte curat românească să țineți trează figura luminoasă a lui Onisifor Ghibu, care să vă ajute să aduceți din nou suflul românesc în Basarabia, readormit de o perioadă de încercare de rusificare și dezmembrare a românilor majoritari timp de aproape 50 de ani. În ajutorul dumneavoastră și al acelor pe care veți reuși să-i atrageți în activitatea românească a Bibliotecii și având permanent în față îndemnul noului dumneavoastră patron spiritual, vă doresc să reușiți – de data aceasta pentru totdeauna – întronarea spiritului românesc în vechiul pământ românesc al Basarabiei.“

Și cu aceasta, festivitatea a luat sfârșit în atmosferă generală optimistă.

* * *

Acum, după 20 de ani de activitate intensă, ajutată din plin și de instituțiile din România, care au înființat-o, și de cele locale interesate de bunul ei mers, pot să afirm că Biblioteca a depășit așteptările și dorințele mele inițiale. Nu numai că a luptat și a știut să-și lărgească continuu cercul de cititori și de cercetători, dar a devenit și un adevărat centru de cultură, prin organizarea în spatele ei de manifestări frecvente la orice acțiuni cu caracter românesc în

Basarabia. În mod special subliniez organizarea în fiecare sfârșit de lună mai – la aniversarea zilei de naștere a lui Onisifor Ghibu – a Zilelor Onisifor Ghibu, de fiecare dată pe o tematică largă și cu programarea de vorbitori care să prezinte cuvântări de înaltă ținută. Am participat ani în șir la asemenea „Zile“, prezentând referate și prezidând anumite sesiuni. Am și îmbogățit Biblioteca cu volume mari, întocmite și editate de mine, din manuscrise memorialistice scrise de Onisifor Ghibu și rămase la plecarea lui dintre noi, în urmă cu 40 de ani. Unele din aceste lucrări au fost lansate chiar în cadrul acestor Zile Onisifor Ghibu.

Pentru toate aceste activități adresez mulțumirile mele cu totul speciale colectivului Bibliotecii, condus cu pricepere și pasiune de-a lungul celor 20 de ani de doamna profesor Elena Vulpe.

În încheiere, nu pot decât să repet dorințele exprimate în cuvântul pe care l-am rostit la festivitatea de inaugurare a Bibliotecii. Oricine va conduce în viitor Biblioteca, să mențină caracterul ei pur românesc, câștigat în trecut și să răspândească în continuare prin Zilele Onisifor Ghibu lumina aprinsă de patronul spiritual al Bibliotecii. Din păcate, vârsta nu îmi mai permite să-mi aduc și personal aportul pe care l-aș dori.

Ing. MIHAI O. GHIBU¹

(în miezul celui de-al 93-lea an de viață)

București, mai 2012

¹ Ing. Mihai O. Ghibu a trecut în nemurire la data de 3 august 2012, fiind înmormântat la Cimitirul Bellu din București.